

рішень на рівні господарюючих суб'єктів, що знизить ризики майбутніх втрат і максимізує розмір прибутку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Robertson R. Globalization: social theory and global culture / R. Robertson. – London : Sage, 1992. – 367 p.
2. Блинов А. С. Национальное государство в условиях глобализации: контуры построения политико-правовой модели формирующегося глобального порядка / А. С. Блинов. – М. : МАКС Пресс, 2003. – 149 с.
3. Ветров С. В. Стратегії національної економіки в умовах глобалізації / С. В. Ветров // Управління розвитком. – 2006. – № 5. – С. 4–5.
4. Стукало Н. В. Деякі аспекти формування фінансової політики України в умовах глобалізації / Н. В. Стукало // Фінанси України. – № 1. – 2006. – С. 30–32.

УДК 331.108

ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ

Г. В. Назарова, доктор економічних наук; Х. Ф. Агавердієва

Недержавне пенсійне забезпечення є частиною реформи пенсійної системи України. Її перебудова спрямована на ефективне підвищення прибутковості інвестування в НПФ, забезпечення їх більшої надійності, оскільки від їх належного регулювання буде залежати рівень доходів пенсіонерів України.

Дослідження таких авторів, як І. Гнібіденко, С. Гончарова, Т. Клебанова, Г. Назарова, О. Тарасенко, Н. Холод, Г. Яцуба [2–4] та інших учених, свідчать про активну зацікавленість науковців проблемою пенсійного забезпечення.

Метою даної статті є визначення основних характеристик недержавних пенсійних фондів, виокремлення суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, розподілення основних функціональних повноважень щодо забезпечення управління НПФ.

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» система недержавного пенсійного забезпечення – це складова системи накопичувального пенсійного забезпечення, яка ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних і юридичних осіб, крім випадків, передбачених законами, у формуванні пенсійних накопи-

чень з метою отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат [1]. Пенсійні виплати здійснюються за рахунок відрахувань на недержавне пенсійне забезпечення та інвестиційного доходу, нарахованого на ці відрахування.

Зазначеним Законом виокремлено суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення: недержавні пенсійні фонди; страхові організації; банківські установи; вкладники й учасники пенсійних фондів; вкладники пенсійних депозитних рахунків; фізичні та юридичні особи; засновники пенсійних фондів; роботодавці-платники корпоративних пенсійних фондів; саморегульовані організації суб'єктів, які надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення; органи державного нагляду і контролю у сфері недержавного пенсійного забезпечення; адміністратори пенсійних фондів; компанії з управління активами; зберігачі; аудиторі; особи, які надають консультаційні й агентські послуги відповідно до цього Закону [1].

Недержавне пенсійне забезпечення, відповідно до норм законодавства, здійснюють суб'єкти, які представлені на рис. 1.

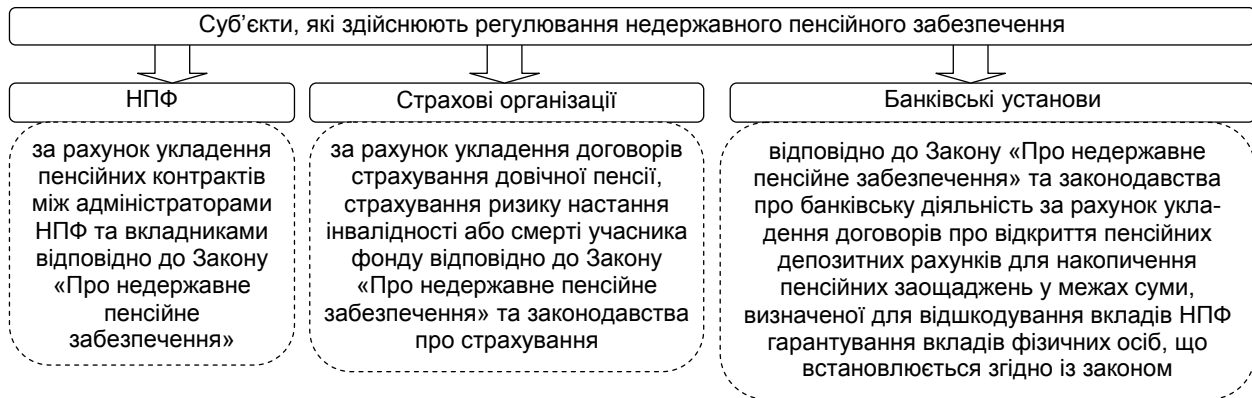

Рис. 1. Суб'єкти, які здійснюють регулювання недержавного пенсійного забезпечення

Слід зазначити, що поняття «недержавний пенсійний фонд» не є абсолютно новим для України, хоча до прийняття Законів України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» і «Про недержавне пенсійне забезпечення» діяльність НПФ в Україні не була належною мірою регламентована законодавством. Вони створювалися у формі господарських товариств на підставі Цивільного кодексу УРСР від 18.07.1963 р. і Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1999 р. Визначення поняття «недержавний пенсійний фонд» можна було знайти лише в поодиноких працях, переважно економічної тематики.

НПФ, створення яких передбачене законом, не мають на меті отримання прибутку для його подальшого розподілу між засновниками. Метою їх функціонування є акумулювання коштів учасників і вкладників НПФ, подальше інвестування задля отримання інвестиційного доходу на користь учасників і вкладників, здійснення їм виплат за рахунок пенсійних активів відповідно до умов укладених зобов'язань [1, 2].

У Законі виокремлено такі поняття, як учасники та вкладники НПФ [1].

Учасник НПФ – фізична особа, на користь якої сплачуються пенсійні внески до недержавного пенсійного фонду і яка має право або набуде право на одержання пенсійних виплат з такого фонду. Вкладник НПФ – особа, яка сплачує пенсійні внески на користь учасника фонду способом перерахування ко-

штів до НПФ відповідно до умов пенсійного контракту.

Невід'ємним додатком до статуту НПФ є пенсійні схеми, у яких відображено умови та порядок недержавного пенсійного забезпечення учасників фонду. В пенсійній схемі обов'язково відображаються такі елементи: опис усіх видів і умов здійснення пенсійних виплат; порядок визначення розміру пенсійних виплат; строк, протягом якого здійснюються пенсійні виплати, та порядок їх здійснення; порядок і строки сплати пенсійних внесків, у тому числі можливість їх зміни за умовами пенсійного контракту; умови та порядок участі у пенсійній схемі; права та обов'язки вкладника, учасника фонду за даною пенсійною схемою; інші умови, що не суперечать законодавству.

Наразі функціонують такі види НПФ: відкриті, корпоративні та професійні пенсійні фонди (рис. 2). При цьому НПФ забороняється змінювати їх вид, зазначений у статуті.

Рада НПФ є його єдиним органом управління. Засновники НПФ, відповідно до законодавства, повинні (протягом трьох місяців з дня реєстрації НПФ) сформувати склад ради фонду. Раду НПФ створюють з метою організації та проведення контролю за поточною діяльністю НПФ і вирішення питань щодо його функціонування [2, с. 79]. Ради НПФ повинна складатися з п'яти або більше осіб, з яких обираються голова та секретар ради. Комісія з Держфінпослуг встановлює вимоги до членів ради: рівень освіти, досвід практичної ді-

яльності та спеціальних знань, які дозволяють їм компетентно виконувати покладені на раду НПФ функції.

Основні функціональні повноваження щодо забезпечення управління НПФ розподілені на рис. 2 [2].

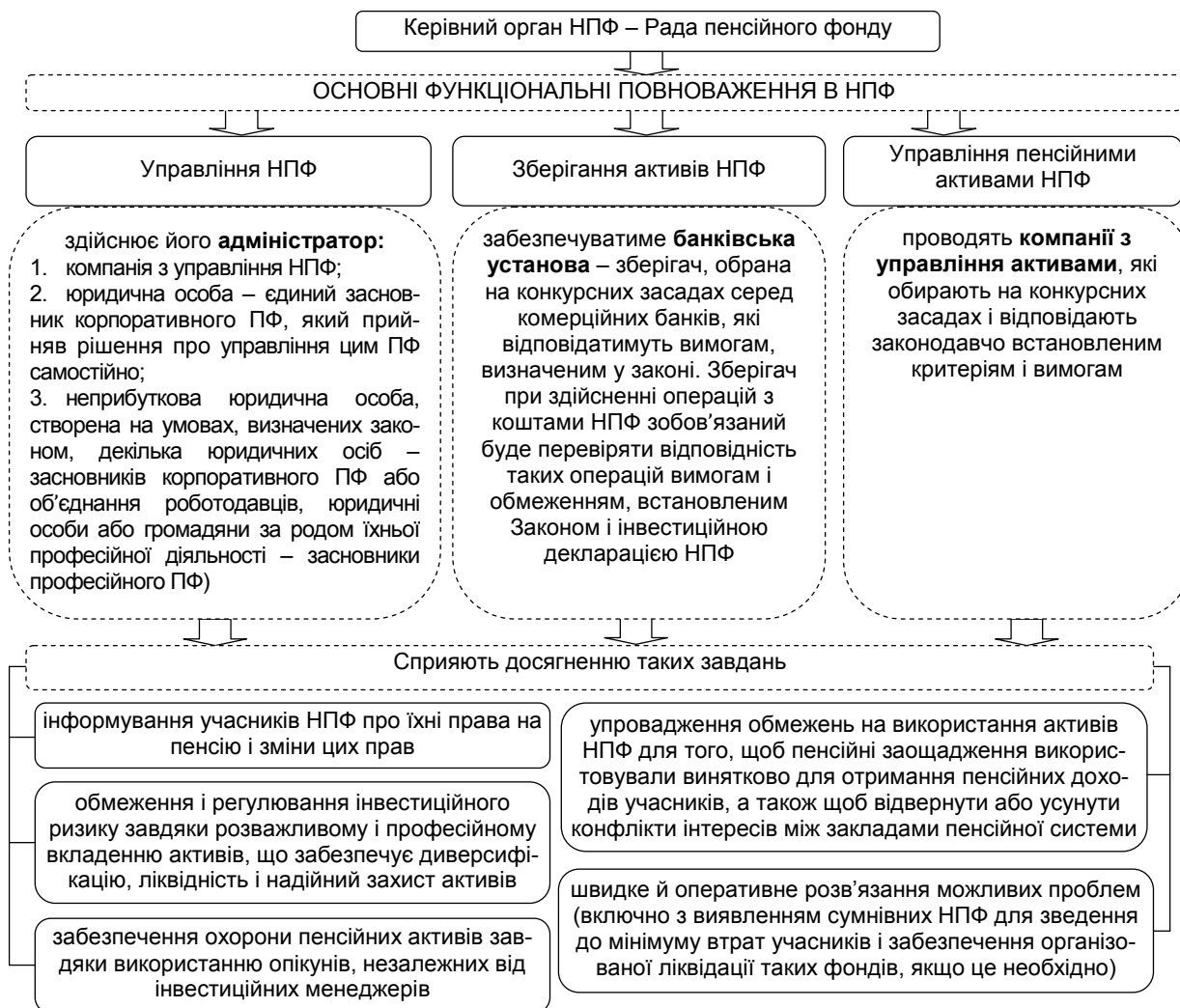

Рис. 2. Структура управління НПФ

Рада недержавного пенсійного фонду повинна здійснювати операції щодо управління активами відповідно до інвестиційної декларації НПФ і укладеного договору про управління активами; подавати щороку раді НПФ пропозиції щодо внесення змін до інвестиційної декларації фонду та надавати визначену у законодавчому порядку звітність; проводити щорічний аналіз ефективності інвестиційної діяльності та визначати доцільність внесення змін до інвестиційної декларації.

Сума винагороди за надання послуг з управління активами пенсійного фонду визначається як відсоток чистої вартості активів

пенсійного фонду, що перебувають в управлінні цієї особи.

Отже, безпосередньо самі НПФ не виконують діяльність щодо укладення пенсійних контрактів, ведення пенсійних рахунків застрахованих осіб, збору пенсійних внесків, управління пенсійними активами та їхнім зберіганням тощо. Для цієї діяльності залучають організації, які спеціалізуються на наданні відповідних послуг.

Аудитор проводить аудиторську перевірку. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України встановлює вимоги до аудиторів, які здійснюють аудит юридичних

осіб – суб'єктів НПЗ. Крім того, в рамках своєї компетенції вона має право організувати перевірку діяльності НПФ, адміністратора, компанії з управління активами, зберігача, страхової організації та банківської установи, що надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення, самостійно або із залученням аудитора [1].

Важливим питанням у системі недержавного пенсійного забезпечення та функціонуванні НПФ є питання захисту пенсійних активів. Основні механізми захисту пенсійних активів:

1) розмежування та відокремлення активів пенсійного фонду від активів засновників і роботодавців-платників, а також суб'єктів недержавного пенсійного забезпечення, які надаватимуть послуги в цій сфері;

2) диверсифікація пенсійних активів при інвестуванні (в межах встановлених Законом норм);

3) внутрішній взаємоконтроль між суб'єктами НПЗ за дотриманням норм законодавства, статуту, відповідних договорів і надання відповідним органам інформації про їх порушення;

4) вплив учасників НПФ на членство в раді фонду, проведення засідання ради фонду, скликання позачергових зборів засновників;

5) наявність системи звітності суб'єктів НПЗ перед радою фонду, ради фонду перед зборами засновників, пенсійного фонду і суб'єктів НПЗ перед відповідними державними органами;

6) інформування громадськості про діяльність НПФ через оприлюднення;

7) надання учасникам щорічної безоплатної та платної (на письмовий запит) інформації про стан його пенсійних активів;

8) встановлення вимог до суб'єктів НПЗ щодо надання ними послуг (система державної реєстрації, ліцензування, кваліфікаційні вимоги та ін.);

9) здійснення державного нагляду та контролю у сфері НПЗ.

З метою активізації діяльності НПФ потрібно більшої уваги приділяти рекламі та формуванню їх іміджу.

Загалом, підприємства які беруть участь у НПФ, отримують переваги, наведені на рис. 3.

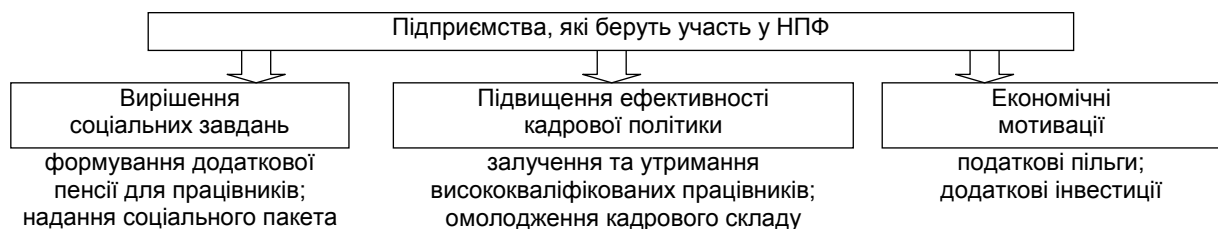

Рис. 3. Переваги участі підприємств у НПФ

Таким чином, НПФ мають дуже складний і надійний механізм, що покладено в основу їхньої роботи. До нього належать: рада фонду (є єдиним органом управління фонду, що координує діяльність адміністратора), адміністратор (юридична особа, що здійснює адміністрування НПФ), особи, які здійснюють управління активами пенсійного фонду, банк-зберігач (банк, який провадить депозитарну діяльність зберігача цінних паперів і приймає відповідні рішення щодо поданих ними звітів), аудитор, саморегулювни організації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 7.07.2003 р. № 1057-IV // ВВР України. – 2003. – С. 47–48.
2. Назарова Г. В. Нова пенсійна система в Україні : наукове видання / Г. В. Назарова, С. Ю. Гончарова, О. О. Тарасенко. – Х. : Ксилон, 2008. – 228 с.
3. Холод Н. Економіст Назар Холод про пенсійну реформу в Україні [Електронний ресурс] / Холод Н. – Режим доступу : <http://www.voanews.com>. – Назва з екрана.

4. Яцуба Г. НПФ рвуться в бій. Недержавні пенсійні фонди стануть найпотужнішими інвесторами // Галицькі контракти. – 2004. – № 49. – С. 20–21.
5. Минтруда и соцполитики Украины [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа : <http://www.mlsp.gov.ua>. – Название с экрана.

УДК 331.53(447)

АНАЛІЗ ІНСТИТУЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРАЦІ

С. Ю. Гончарова, кандидат економічних наук; Ю. В. Осадча

Пріоритетне значення для розвитку країни та її регіонів має зайнятість, яка, формуючи економічний потенціал, є індикатором соціально-економічного розвитку суспільства. Нестабільна ситуація на ринку праці України, наявність диспропорцій між попитом і пропозицією робочої сили актуалізує аналітичні дослідження ринку праці з метою виявлення тенденцій його розвитку для своєчасного та цілеспрямованого впливу на них.

Ринок праці, зайнятість і безробіття регулюються не тільки попитом і пропозицією на робочу силу, економічним станом підприємств та кон'юнктурними зрушеннями. У ході аналізу ситуації на ринку праці потрібно врахувати інституційне середовище, важливим компонентом якого є законодавчий базис щодо підтримки зайнятості («законодавство про захист зайнятості» (ЗЗЗ).

Аналізу інституційного середовища ринку праці присвячено багато робіт як вітчизняних, так і закордонних авторів. Аналіз законодавства про захист зайнятості та його вплив на ринок праці представлений у працях таких закордонних авторів, як Дж. Ботеро, Ф. Хайек, В. Сіберт і ін. Серед вітчизняних авторів, які займались дослідженням інституційного середовища вітчизняного ринку праці, можна виділити О. Чернявську, М. Шаленко, Л. Безтелесну, П. Мазурок, В. Онищенко та ін.

Метою дослідження є аналіз інституційного середовища вітчизняного ринку праці, його функціональних особливостей і розв'язання проблем регулювання ринку праці.

Законодавство про захист зайнятості (employment protection legislation), згідно з визначенням ОЕСР, охоплює норми і правила, що стосуються найму та вивільнення працівників. Відзначимо, що дослідження, проведені в розвинених країнах, розглядають законодавство (legislation) про захист зайнятості, але ця система включає в себе як норми, встановлені не тільки в законодавчому порядку, так і колективні договори та угоди, судові прецеденти і звичайну практику [2]. Ботеро і його колеги пише: «методи регулювання в різних країнах частково визначаються їх правовими системами, а тому, якщо суспільство регулює якусь одну сферу діяльності, воно, найімовірніше, буде регулювати й інші» [3].

Розглянемо інституційне середовище українського ринку праці. Відносини щодо забезпечення зайнятості та працевлаштування регулюються Законом України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 р. (з подальшими змінами і доповненнями), КЗпП України (розділ III-A «Забезпечення зайнятості вивільнюваних працівників»), постановами Кабінету Міністрів України, а також соціально-партнерськими угодами і колективними договорами [1].

У забезпеченні зайнятості населення беруть участь державні органи двох видів: загальні й спеціальні. Загальне керівництво працевлаштуванням і його організація покладені на Міністерство праці та соціальної політики України і його органи на місцях.

Спеціальним органом працевлаштування є державна служба зайнятості, яка складається